

جایگاه ارزش ها، مشارکت و گفتمان در ارزیابی های محیط زیستی

الهام یوسفی رویات^۱

^۱دکتری برنامه ریزی محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه بیرجند.

E_yusefi_31@yahoo.com

چکیده

در این مقاله فرایند ارزیابی محیط زیستی (EA) به عنوان یک سیستم برای تولید دانش، نه تنها به عنوان وسیله ای برای تصمیم گیری در برنامه ریزی آگاهانه، بلکه همچنین به عنوان یک منبع رهنمود توسعه ارزش های اجتماعی معرفی می شود. به همین دلیل، آن به عنوان یک ابزار حیاتی برای پیشبرد توسعه پایدار مطرح می گردد. ریشه های EA سیاسی است و تاثیر و تاثر متقابل در ایجاد چارچوب EA به عنوان یک عمل روزمره قدرت و ارزش در هر مرحله غیر قابل اجتناب است. بنابراین EA ارزش هایی که مسئولیت پذیری اجتماعی را ارتقا می دهد، را توسعه می دهد.

از طریق ذهنیت محوری همراه با مشارکت عمومی و گفتمان، EA می تواند تصمیم گیری های پایدارتر با محیط زیست را تولید کند. در نتیجه در این مقاله سعی شده این موضوع مورد بحث قرار گیرد که چگونه تئوری برنامه ریزی با مسائل مربوط به قدرت، عقلانیت و ارزش دارد وارد می شود. به همین منظور مباحثی چون جایگاه ارزش ها، مشارکت، یادگیری اجتماعی و عدالت محیط زیستی در ارزیابی زیست محیطی مورد بررسی قرار می گیرد. تا نشان دهد چگونه یک EA ارزشی می تواند، یک فرایند پایدار و موثر محیط زیستی را ایجاد کند.

واژه های کلیدی

ارزیابی اثرات، برنامه ریزی مشارکتی، یادگیری اجتماعی

مقدمه

این مقاله بحث های اخیر را در رابطه با ارزیابی اثرات به طور خاص از دید تئوری برنامه ریزی مطرح می کند و می خواهد ارزیابی اثرات را از دیدگاه تئوری برنامه ریزی ببیند. در اینجا روش متفاوتی از به تصویر کشیدن روابط بین برنامه ریزی و ارزیابی اثرات وجود دارد. در ابتدا مباحثی در رابطه با ارزیابی محیط زیستی EA ذکر شده است، که شامل SEA و EIA می شود. در این مقاله تاکید بیشتر بر ارزیابی اثرات استراتژیک SEA بوده است، زیرا شکل جدیدتر و پایدارتری از ارزیابی محیط زیستی است و می تواند از طریق آن با تغییر روش تصمیم گیری و با انجام تصمیمات بهتر در جهت اهداف توسعه ی پایدار حرکت کنیم [۱]. در ادامه ی این بحث مسائل

مرتبط با ارزش ها، اخلاق و قدرت در مباحث ارزیابی اثرات مطرح می گردد و این موارد خود باعث مطرح شدن مواردی چون مشارکت عمومی و یادگیری اجتماعی می شود. در واقع این مقاله می خواهد به این سوال پاسخ دهد که آیا ارزش ها باید در ارزیابی های محیط زیستی دیده شوند یا خیر؟ چگونه تضاد ارزشی را می توان بر طرف نمود؟ نقش نیروهای قدرت در این میان چیست؟ یادگیری اجتماعی و مشارکت چگونه می توانند به این رابطه کمک کنند؟

۱- ارزیابی محیط زیستی و توسعه ی پایدار

ارزیابی محیط زیستی (EA) فرآیندی کلی شامل (EIA ارزیابی اثرات محیط زیستی) با مطالعات محدود بر فعالیت های توسعه بشری مانند ممیزی و بررسی محیط زیست اولیه می باشد. EA طی گسترش ارزیابی خود با ابزاری به نام SEA فاصله میان EIA و برنامه ریزی را پر کرده است. در واقع EA دربرگیرنده SEA و EIA می باشد [۲].

تاکید بیشتر این مقاله بر ارزیابی زیست محیطی استراتژیک (SEA) می باشد، SEA یک فرآیند و رویکرد سیستماتیک و نوین است که شناسایی، پیش بینی و ارزیابی اثرات و پیامدهای زیست محیطی را در عالی ترین سطوح تصمیم گیری مد نظر قرار می دهد. همچنین این روش یکی از روش های مقبول برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار است که در آن به طور منظم و گسترده خط مشی ها و سیاست ها، برنامه ها و طرح ها مورد ارزیابی زیست محیطی قرار می گیرند، در حالیکه (EIA) بر روی فعالیت یا توسعه ی خاصی و در سطح محدودی انجام می گیرد [۳].

چنین تنوعی از روش های SEA، در حالی که باعث غنی سازی بحث می شوند، باعث گیج کننده شدن رابطه SEA با برنامه ریزی های دیگر و ابزارهای ارزیابی اثرات می شود. ارزش SEA تابعی است از میزان گستره ای که آن تحت تاثیر قرار می دهد، SEA باید به عنوان یک چارچوب توسط عناصر اصلی تعریف شود، که به طور فزاینده به روش ها و شیوه سیاست گذاری و برنامه ریزی یکپارچه مرتبط است [۱].

اعتقاد بر این است که SEA با تغییر شیوه تصمیم گیری دستیابی به توسعه پایدار را بهتر برآورده خواهد ساخت. چرا که امروزه رعایت ملاحظات زیست محیطی در ارتباط با سطوح تصمیم گیری و